

Erwin Johannes Bowien

1899 - 1972

Alphons F.J. Leysen

Erwin Bowien, zelfportret ± 1919
(© Dr Haroun Ayech)

Erwin Bowien was een Duitse schilder die zich in 1933 hier vestigde vanwege de politieke ontwikkelingen in Duitsland. Eerst woonde hij een maand in Hoorn maar daarna koos hij voor Egmond aan de Hoef, waar toen een kunstenaars kolonie huisde.

In de periode 1933-1942, toen hij hier woonde, heeft hij zeker honderden schilderijen en tekeningen gemaakt.

In 1942 kreeg hij de tip dat hij dreigde te worden gearresteerd en vertrok hij terug naar Duitsland, waar hij bij vrienden in het dorpje Algäuer (Beieren) onderdook.

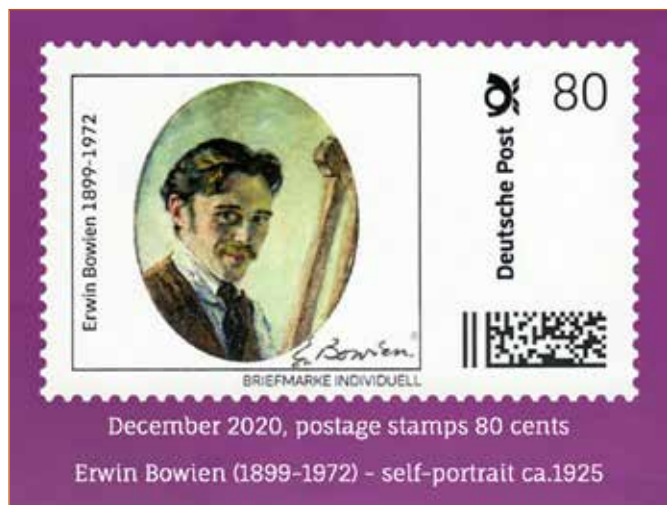
*zelfportret van
Erwin Bowien 1928
(© Dr Haroun Ayeche)*

*Erwin Bowien
bezig in zijn
schetsboek, in de
duinen, waar hij
veel schilderijen
heeft gemaakt
(© Dr Haroun Ayeche)*

Slotweg 44, het huis waar Erwin Bowien woonde met andere schilders als Apol, Gildemeester en Hasselman

Duitse postzegel ter ere van Erwin Bowien

Erwin Bowien 1932 (© Dr Haroun Ayeche)

Erwin Bowien

Erwin Johannes Bowien (Mülheim an der Ruhr, 3 september 1899 - Weil am Rhein, 3 december 1972) was een Duitse schilder en schrijver.

Biografie

Bowien was kunstschilder, tekenaar, enz. Hij werd geboren september 1899 in Mülheim an der Ruhr. Zijn vader was bouwkundig ingenieur en afkomstig uit Oost-Pruisen. Zijn moeder kwam daar ook vandaan en was afstammeling van een familie, die in de 18e eeuw naar Oost-Pruisen getrokken was als dijkkenbouwers en inpolderaars.

Bowien ging op school in Berlijn, bezocht een Latijns College (gymnasium) en studeerde 1916-1917 aan de 'Ecole professionnelle' in Neuchâtel (Zwitserland). Na de Eerste Wereldoorlog studeerde hij aan de Kunstacademie van München (Prof. Robert Engels), Kunstacademie van Dresden (Prof. Richard Müller) en Kunstacademie van Berlijn (Prof. Philipp Franck). Daarna gaf hij zelf vier jaar les en hield lezingen over kunstgeschiedenis voor de Volkshogeschool in Solingen.

Vanwege de politieke ontwikkelingen in Duitsland vertrok Bowien naar Nederland. Bowien woonde van 1933 tot 1942 als freelance kunstenaar in Egmond aan den Hoef, Noordholland, in de voormalige woning van de filosoof René Descartes. Toen in 1938 prinses Beatrix werd geboren, kwam Bowien op het idee om kinderen in Egmond aan den Hoef, die in 1938 het levenslicht zagen te portretteren. De tekeningen zijn door de gemeente Egmond overgedragen aan het Koninklijk Huisarchief.

Bowien hield tentoonstellingen van zijn werk in Den Haag, Hoorn, Alkmaar en **Schoorl**. Hij maakte er opgang als schilder en pasteltekenaar van landschappen, zee- en Duingezichten.

In 1942 werd Bowien getipt dat er een arrestatie in Nederland dreigde. Uit Duitsland kreeg hij informatie dat vrienden hem wel wilden verbergen. Van dat aanbod maakte hij gebruik. Hij kwam terecht in een klein dorpje (Algäuer) in Beieren waar hij tot het einde van de oorlog onopgemerkt bleef. Na de tweede wereldoorlog bezocht hij o.a. Noorwegen en Zwitserland. In vele grote steden in Duitsland, maar ook in Kopenhagen en in Parijs werden tentoonstellingen van zijn werk ingericht en in verscheidene musea is zijn werk te zien.

*Erwin Bowien
maakt een tekening
in zijn schetsboek
te Egmond aan de
Hoef, 1940
(© Dr Haroun
Ayeche)*

Erwin Bowien in Egmond en omgeving

De schilder Erwin Bowien (1899 - 1972) kwam in 1935 met twee zonen van de familie Heinen, die net als hij Duitsland waren ontvlucht, te wonen aan Slotweg 44 bij de familie Groot. Hij schilderde vooral het landschap van zee en duinen en mooie plekjes in de omgeving. In 1938 portretteerde hij 20 pasgeboren Egmondse kinderen. Dit was een cadeau van de gemeente aan het koninklijk huis bij de geboorte van prinsesjes Beatrix. Tijdens de oorlog keerde Bowien terug naar Duitsland als tegenstander van het regiem en daarom hield hij zich er schuil. Bowien schreef enthousiast over een fietstocht door de Egmondse duinen, die we verkort weergeven.

Egmond aan den Hoef

“Maar vandaag gaan we niet bij de kachel zitten”, zeg ik tegen mijn vriend. “Vandaag moeten we naar zee. Kijk, het wolkendek breekt al open, dat wordt een feest!”

We springen op onze fietsen, Boer Groot, die naar zijn kinderen kijkt, die aan het schaatsen zijn op de gracht van de slotruïne, zwaait naar ons. Achter ieder raam staat een bekend gezicht. Op de Hoevervaart wemelt het van schaatsters. Als we de laatste onbewoonbaar verklaarde woning achter ons gelaten hebben, opent het landschap zich en geeft uitzicht op de duinen die in een halve cirkel in de verte liggen.

Een gebied dat door de zeewind geteisterd wordt, neemt ons op. We gaan de grens over die de boeren van de vissers scheidt.

Egmond aan Zee

Egmond aan Zee melkt geen koeien en teelt geen tulpen. Men trouwt hier niet met boeren. Andere lusten en lasten maken hier de dienst uit. Voor het stropen van duinkonijntjes laten de Zee-Egmonders zich steeds weer opsluiten. Maar is er een schip in nood, dan komt hun oude zeemanstrots tevoorschijn en begeven zij zich in gevaar.

Zo voer ook in het licht van de schijnwerpers hun reddingsboot door de branding om de ‘Kerkplein’ en de ‘Drente’, die schipbreuk hadden geleden, te halen. Terwijl mijn stiften in het licht van een autolamp over het papier vlogen, om de dramatiek van het gebeuren in de tekening vast te houden. Duizenden auto’s uit heel Nederland kwamen hier onlangs nog naar toe vanwege deze gebeurtenis.

Drenkelingen in houtsnijwerk

Hierna vervolgt Bowien met een loflied op de schuimende zee, bestormd door sneeuwwolken en beschrijft hij een bezoek aan het atelier van Cor Wijker:

In Egmond aan Zee woont een houtsnijder die de redding van de matrozen van de ‘Drente’ in een grote plaat hout heeft uitgesneden. (..)

De begaafde man was nog bezig met het houtsnijwerk in de ongeveer tien cm dikke plaat eikenhout.

Na een onderonsje met de vrouw van de burgemeester, bereiken ze de gasfabriek aan de rand van de duinen en even later de rode Koningshoeve door een landschap als een schilderij van Ruysdael met figuren van Van de Velde, op weg naar het derde Egmond.

Egmond-Binnen

Het nieuwe klooster dat op de ruïnes van de oude abdij gebouwd is, torende met het hoge dak ver boven het land uit. Wij hadden het kloostere al lang achter ons gelaten, toen er een groep monnikken aankwam. Aangezien zij mij vaak hadden gadegeslagen als ik aan het werk was, bleven ze even staan praten. Hun vredige, ontspannen gezichten gaven ons het eigenaardige gevoel in een voorbij eeuw te leven.

Bron: Mitteilungen des Freundekreises Erwin Bowien e.V. Nummer 24 2003, in zijn geheel gepubliceerd in Geestgronden, september 2005, vertaling Marga de Jonge.

Herenweg Egmond a/d Hoef, Erwin Bowien 1939 (col. Museum Egmond)

Bettina Heinen-Ayech, Erwin Bowien 1977 (© Dr Haroun Ayech)

*Erwin Bowien en Erna Heinen-Steinhoff 1937
(© Dr Haroun Ayech)*

*Erwin Bowien door de hout-
snijder Cor Wijker
(© Dr Haroun Ayech)*

Verantwoording

Voor dit artikel is gebruikgemaakt van verschillende bronnen die ik veel dank verschuldigd ben. Van niet alle afbeeldingen weet ik de eigenaar en die ik hierbij graag uitnodig om contact met mij op te nemen.

Bronnen zijn o.a.:

Bettina Heinen-Ayech Foundation²

Familie Hemelrijk

Freundeskreis Erwin Bowien e.V.¹

Anne Klompstra

Koninklijk Huisarchief

Ina Lauerman

Familie Leysen

Museum Egmond

NH kerk Schoorl

Periodiek 'Schakels'

Stichting Historisch Egmond

Wikipedia

door Fons Leysen
gelaste metalen lijst

Erwin Bowien kwam ook regelmatig bij mijn vader, smid Fons Leysen in Schoorl. Bowien liet daar, door mijn vader, metalen lijsten maken. Eén van die lijsten heb ik nog altijd in bezit. Dat er zeven schilderijen van Erwin Bowien in bezit zijn van mijn familie, is niet verwonderlijk. Het was duidelijk als tegenprestatie voor de lijsten en uit vriendschap voor mijn ouders.

1) In 1976 werd in het oude Duitse Klingenmuseum in Solingen, de huidige plek van het Kunstmuseum Solingen, de Vriendenkring Erwin Bowien e.V. opgericht. Het was de wens van Erwin Bowien zelf om zijn levenswerk bestendig in de openbaarheid te brengen. Deze wens werd door zijn leerling Bettina Heinen-Ayech in vervulling gebracht.

2) Het doel van de 'Bettina Heinen-Ayech Stichting' is ondermeer het behoud en het verzamelen, voor de toekomstige generaties, van het artistieke werk en de geschriften van de hoofdpersonen van de Artiësten Kolonie; Bettina Heinen-Ayech, Erwin Bowien, Hanns Heinen, Amud Uwe Millies en Erna Heinen-Steinhoff

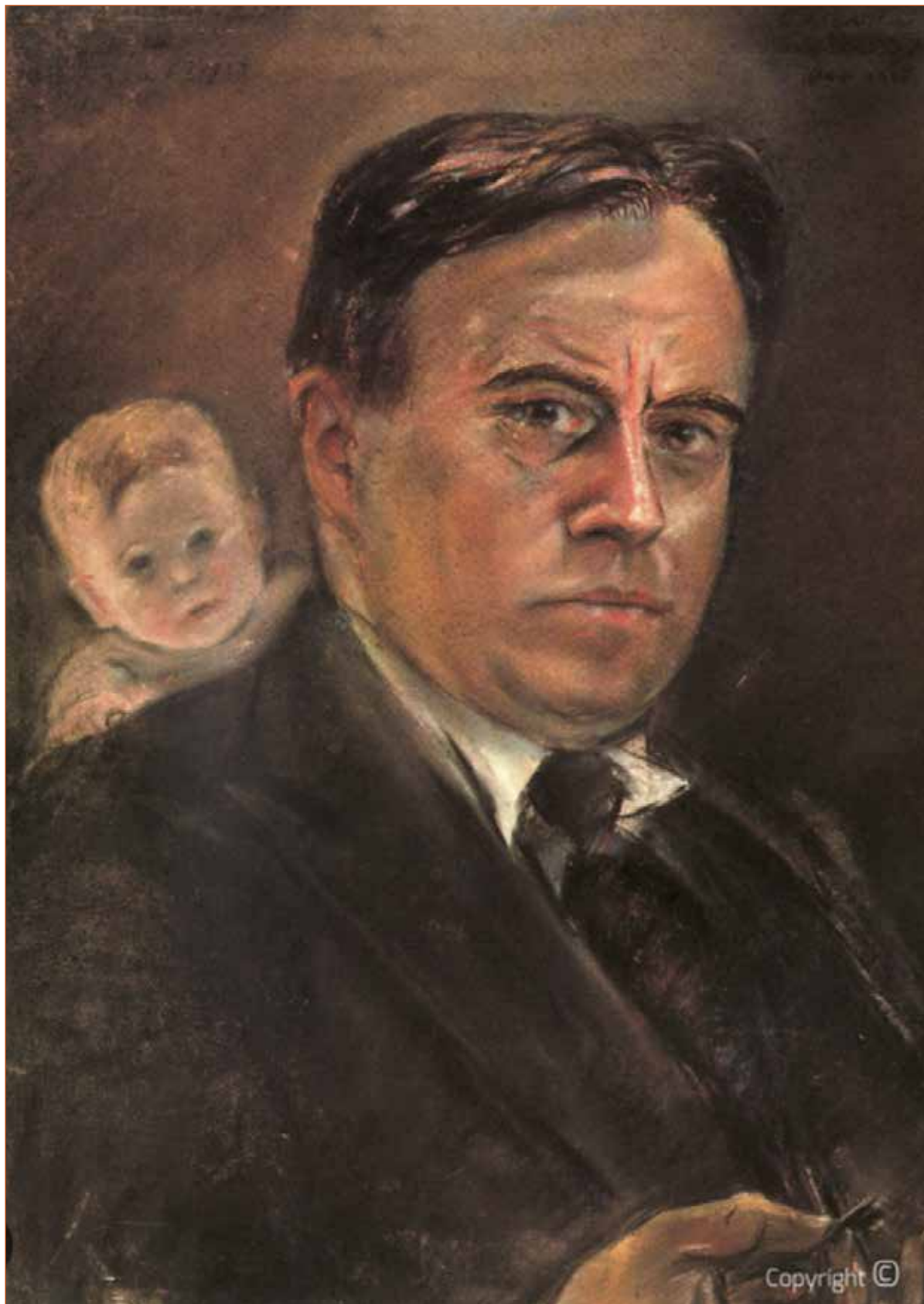

zelfportret van Erwin Bowien, 1922 (© Dr Haroun Ayeche)

zelfportret van Erwin Bowien, 1930 ((© Dr Haroun Ayeche)

zelfportret van Erwin Bowien, 1935 (© Dr Haroun Ayeche)

Erwin Bowien tekende Egmond in lijnen en kleuren

Dit artikel is eerder gepubliceerd in Schakels maart 2007, 44e jaargang nr. 1

Gerard Belleman

In mijn werkkamer hangt een reproductie van een zelfportret van de Duitse kunstschilder Erwin Bowien. Zijn naam zal veel senioren-Egmonders, vooral Hoevers, nog bekend in de oren klinken. Ik zie het portret bijna elke dag, maar waarom het er hangt weet ik eigenlijk niet. Of ik moet het ooit aan de wand gekleefd hebben, omdat zijn portret beelden uit mijn kinderjaren oproept. Eigenlijk is dat zo, want als ik er meer bewust naar kijk, komen bij mij de dertiger jaren bovendrijven, toen Bowien tien jaar lang in Egmond aan den Hoef woonde, op de Slotweg 44, tegenover de contouren van het eens zo vermaarde Slot op den Hoef.

Een bijzondere geur ...

Ik was nog jong, acht jaar misschien, toen ik voor mijn vader een pakje met drukwerk moest wegbren-

gen naar Erwin Bowien. Als na het ring-ting-tingeling van de trekbel de deur openzwaaide, stond de kunstschilder levensgroot voor mij.

Dan kwam mij een bijzondere geur tegemoet die ik nooit eerder geroken had. En nu, als Nel, mijn vrouw, haar vinger nagels lakt, denk ik ook aan die jaren terug. Want het spul, waarmee zij dat doet, moet hetzelfde zijn als de lak of de fixeer waarmee Bowien zijn tekeningen tegen de tand des tijds beschermde. Dat werd mij ooit uitgelegd door oud Hoevers die hun tijdelijk verblijf in de sfeervolle omgeving van het Slot op den Hoef vele jaren geleden inwisselden voor een eeuwigheid waarin zij rotsvast geloofden, waar zij misschien zielen mogen ontmoeten zoals Erwin Bowien. Want velen mochten die man heel graag ... al was hij een Duitser.

10 mei 1940, bij het krieken van de dag

In de deuropening stond een bijzonder vriendelijk man. Hij sprak Hollands en Duits door elkaar maar ik denk dat ik daar geen probleem mee had. Dat kan ik mij niet zo goed herinneren. Ik weet wel dat ik hem vertelde over mijn vader en zijn drukkerij. Hij bleek zelfs het 'Contact met de Egmonden' te lezen, daardoor wist hij veel over de Hoef en haar inwoners. Erwin Bowien werd geboren in Mülheim an der Ruhr op 3 september 1899. Hij overleed op 73-jarige leeftijd op 3 december 1972 te Weil am Rhein, na een leven vol kunst- en zwerftochten door Europa en andere werelddelen.

Hoewel van Duitse afkomst voelde hij zich een wereldburger. Landsgrenzen bestonden voor hem

Opvallend is het kinderkopje bij zijn schouder op het schilderij op de vorige pagina.

Als hij ergens op bezoek was waar een kind rondliep of nog in de wieg lag, dan pakte hij onmiddellijk papier en potlood en begon te tekenen.

Dan wilde hij niet gestoord worden. Dan kon hij zich afsluiten en hij reageerde niet als er iets tegen hem werd gezegd.

niet. Hij streek dáár neer waar hij zijn teken- en schilderstalent kon uitleven, geboeid als hij was door mensen, hun gewoontes en hun woonomgeving. Eén van zijn eerste trektochten bracht hem naar Holland, naar Egmond aan den Hoef. Zijn 'vlucht' uit Duitsland had ook te maken met de ontwikkelingen in zijn Heimat. Daardoor werd hem ook een vaste aanstelling als tekenleraar op een academie ontnomen. Maar juist hier zou hij wegens zijn Duitse nationaliteit op onaangename wijze in het wereldgebeuren betrokken worden, toen Nederland op 10 mei 1940, bij het krieken van de dag, door zijn landgenoten werd aangevallen. Nederland, zijn tweede vaderland, het land dat hij lief had gekregen, waar hij toen al acht jaar woonde, werd meegesleurd in de 2e wereldoorlog. Hij moest het meemaken dat, hemelsbreed op enkele kilometers van zijn woning, de bommen vielen bij de luchtaanval op het vliegveld Bergen. Hij was totaal van streek, dit was voor hem onvoorstelbaar. Maar de bittere werkelijkheid werd hem spoedig in volle omvang duidelijk.

In Egmond en omgeving had hij vele vrienden, maar hij moest het op die eerste oorlogsdag al ervaren dat hij als ongewenst persoon werd afgevoerd naar een gevangenis te Hoorn. Hij was een Duitser, dus hij was onbetrouwbaar.

In één van zijn brieven scheef hij:

"Mijn paradijs is daar waar de kunstschilder het vindt. Het mijne ligt tussen Castricum en Camperduin, in Egmond aan den Hoef".

Hij kon in zijn medemens geen vijand zien

Erwin Bowien was een innemend mens, positief denkend en filosofisch, een man die alleen de vrede-lievende mens in zijn leefomgeving voor ogen had. Hij vertolkte dat op papier in zijn gevoelvolle verteltrant. Ook nam hij dikwijls een potlood of een stuk houtskool ter hand en tekende met krachtige lijnen wat hij zag en wat in zijn binnenste woelde. Met zijn penseel schiep hij kleurrijke landschappen. Met tere kleuren leek hij te mijmeren over een vredige wereld die geen werkelijkheid was, een wereld die hij zo

graag tot de zijne maakte, een landschap, waarin hij in gedachten de bewoners van zijn geliefde Egmond zag leven en werken. In zijn werk proefde je zijn gevoelens en zijn drang om de schepping nog mooier te maken. Maar door toedoen van zijn eigen landgenoten moest hij het gelag betalen. Deze man werd gevangen genomen, hij was een Duitser en dus een vijand of op z'n minst een spion. Na een week, toen Nederland zich na vijf dagen strijd moest overgeven, kwam hij weer vrij. Maar die korte detentie had hem geweldig aangegrepen, hij was een geknakt mens. Het paste niet in zijn levensstijl om in zijn medemens een vijand te zien. Maar het noodlot drong het hem op. Hij ervoer het aan den lijve.

Natuurlijk moeten we, wat hem overkwam, plaatsen in de sfeer van die dagen, waarin de vrede van de ene op andere dag wreed werd verstoord.

Toen hij uit de gevangenis terugkeerde naar Egmond aan den Hoef, zou hij zich weer een vrij mens moeten voelen. Maar hij was een Duitser die nu 'bescherming genoot' van de overheersers, zijn landgenoten, voor wie hij zich diep schaamde. Het ergste was dat hij door sommige van zijn Hollandse vrienden met andere ogen gezien werd. Dat was bijzonder pijnlijk voor hem, die ervaring kwelde hem tot in het diepst van zijn ziel. Tenslotte vertrok hij in 1942 naar huis, naar zijn familie in Duitsland, achterlatend wat hem hier dierbaar was geworden, de mensen die hij kende in Egmond en omgeving, dat hij noemde "sein Paradies zwischen Camperduin und Castricum", waarvan hij zoveel mannen, vrouwen en kinderen had vereeuwigd met zijn kunstzinnige houtskool- en grafietlijnen.

Er zijn hier nog kunstwerken van Bowien aanwezig

Vele oudere Hoevers zullen zich hem herinneren als een wat gedrongen figuur. Ik weet nog hoe hij bij ons thuis een tekening maakte van een baby. Een van de kleine babypootjes lag op de rand van de wieg, het andere stak recht omhoog, de baby kraaide van plezier, want tijdens het groeien van de lijnen maakte Bowien grimassen tegen zijn 'model', dat hoe klein

Erwin Bowien had altijd een potlood bij zich.

Op bezoek bij de familie Groot tekende hij moeder Betje Groot (r); in het midden haar dochter Marietje en links haar zoon Piet. Zij allen zijn niet meer in leven. Marietje trouwde met Gerard Kortman en Piet met Gré Mannes. Deze laatste was toen nog niet in beeld, maar zij kan het nog steeds navertellen.

het nog was, het optreden van deze kunstenaar enthousiast wist te waarderen en dat ongekunsteld tot uitdrukking bracht.

Het 'model' moet, gegeven zijn leeftijd, mijn broer Kees geweest zijn. De tekening is waar schijnlijk tijdens de evacuatie verloren gegaan, want helaas ontbreekt elk spoor ervan.

In de Egmondse zullen nog verschillende tekeningen van deze meester aanwezig zijn. Eén van die tekeningen is bekend. Daarop zien we, zittend aan een tafel in de huiskamer Betje Groot afgebeeld, echtgenote van Klaas Groot, en twee van haar kinderen, Marietje en Piet.

Geen van de afgebeelde mensen is meer in leven. (Zie tekst bij de tekening).

Op de tafel staat een koperen tabakspot, heel lang

*Gerard Belleman bij de tekening van zijn broer Kees door Erwin Bowien. de hier afgebeelde tekening is er één van de tekeningen die van de Egmondse kinderen gemaakt werden, die op de geboortedag van prinses Beatrix werden geboren,
(© Dr Haroun Ayech)*

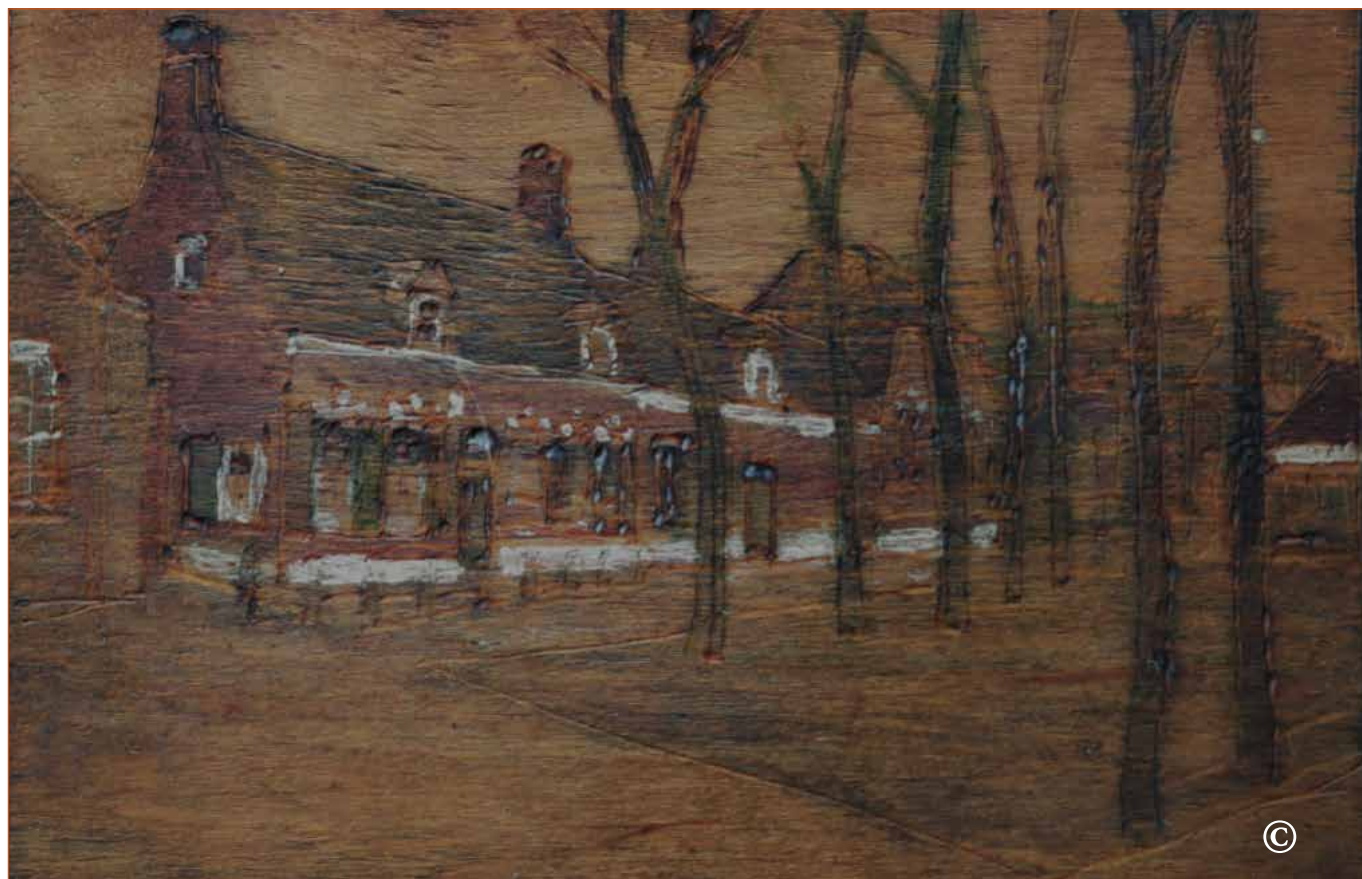
een bekend tafelstukje bij de familie Groot. In een mededelingenblad van de vrienden kring van Erwin Bowien te Solingen is deze tekening afgedrukt. Er staat bij: 'Holländische Familie' en tussen haakjes 'wahrscheinlich in Egmond'. Maar dat is dus zeker. Voor insiders laat de tekening niets aan duidelijkheid te wensen over.

Met zijn fiets op de schouders

In een van de uitgaven van de vriendenkring staat een verhaal afgedrukt dat door Bowien zelf geschreven is. Het gaat over een fietstocht die hij in een bar-

re winternacht ondernam van Schoorl naar Egmond. Het vroom en er stond een striemende sneeuwstorm. De route in zijn beschrijving is goed te volgen. Na de laatste heuvel ging hij voort langs een open stuk weg. Geen enkele boom bood hem bescherming tegen de felle koude oostenwind, terwijl dichte sneeuwvlagen hem het zicht ontnamen. Door de opgewaaide sneeuw was fietsen niet meer mogelijk. Hij nam zijn rijwiel op de schouders en vervolgde strompelend zijn weg, totdat hij bij een klein jachtcafé aankwam, door en door verkleumd.

Ik laat hem zelf verder vertellen :

Het huis waar de schilder Erwin Bowien van 1932-1942 woonde, tegenover de slotgracht en de ruïne van het Slot op den Hoef. Er is niets aan veranderd. Boven de brievenbus rechts van de deur staat het huisnummer 44, hetzelfde nummer als toen. Het huis wordt nu nog bewoond door mevr. J. Groot - Kuiper. Het familieportret zal in het huis rechts getekend zijn, op Slotweg nummer 42, waar de familie Groot toen woonde.

Dat gedeelte is nu eigendom van de gemeente en is in gebruik als Hoeve Overslot, waar tentoonstellingen worden gehouden en andere evenementen, passend in de sfeer van de Egmondse historie.

Erwin Bowien, schilderij op hout (© Bettina-Ayech Foundation)

“Voor een klein café, geheel in de luwte gelegen, stonden onder een afdak wat tafels en wat stoelen. Door het raam zag ik een roodgloeiende kachel die de wand erachter verlichtte. Ik zag ook een klok, de wijzers stonden op 02.00 uur. ‘Slaap niet in’ zei ik tegen mijzelf.

Het rode vuur van de kachel keek naar mij, alsof het dacht aan het sprookje van Andersen: ‘Het meisje met de zwavelstokjes’. Ik was intens moe en het schouwspel van de sneeuwvlokken, die de wind steeds weer met nieuwe vlagen om de hoek van het huis joeg, gaf mij de de indruk op de eerste rang van een natuurschouwspel te zitten. De grote kunstenaar ‘Winter’ bleef zijn niet aflatende balletten en symphonieën opvoeren. Gaarne had ik de eeuwige slaap (van het meisje met de zwavelstokjes, GB) willen volgen. ‘Slaap niet in Erwin’ dacht ik, deze kwelling mag mij niet overmeesteren.”

Hij preste zich opnieuw tot een zware kruistocht over de laatste kilometers, met zijn fiets op de schouders, door een ijzige wereld. “En zo kwam ik eindelijk tegen vier uur aan in mijn huis tegenover de slotruïne. Het aanbellen van de bakker hoorde ik pas voor het eerst toen deze het na 24 uur opnieuw probeerde. Ik heb hem uitgelegd waarom ik niet eerder opendeed, waarna hij opgelucht zijn weg vervolgde.”

Het hier beschreven café is de huidige gasterij ‘t Woud’. De bakker was Jan Staartjes, toen zeer bekend om zijn eierkoeken en zijn duivekaters in de kersttijd. Hij had zijn bakkerij op de hoek Schoolstraat/Slempad, vlakbij de woning van Erwin Bowien.

Wij hebben hem hier nooit meer teruggezien

In het stadsmuseum te Weil am Rhein bevindt zich een speciale afdeling, gewijd aan werken van Erwin Bowien. Daar zullen ongetwijfeld ook weergaven te bewonderen zijn van Egmondse plekjes en van Egmondse dorpsfiguren. In dit museum staat ook een borstbeeld van de kunstschilder.

Helaas hebben wij hem hier nooit meer teruggezien. Het is bekend dat hij na de oorlog nog vele kunstrei-

zen heeft gemaakt. Er zullen dan ook verschillende oorden zijn waar zijn werk bekend is.

Waarom hij ooit in 1932 naar Holland kwam wordt in een speciale aan Erwin Bowien gewijde uitgave beschreven door Hans Karl Pesch. Hij zegt daarin ook dat de jaren die de kunstschilder in Egmond Holland doorbracht, tussen 1932 en 1942, hoewel zeer belangrijk, toch nog te verhuld zijn, terwijl Bowien talrijke stukken maakte van duinen, stranden, polders, van stadjes en van mensen, stukken die veel bewondering oogstten. “Toch is de omvang van zijn kunstwerken van deze periode ons te weinig bekend” schrijft Pesch. “De reacties op ons onderzoek ervan, over zijn contacten met de bevolking en over zijn kunstwerken is gering, zodat wij nog veel werk moeten verzetten. Wij hopen dat onze uitgave daarover meer opheldering brengt” aldus Hans Karl Pesch.

Babies geboren op de geboortedag van Prinses Beatrix

Hij schrijft ook dat Bowien woonde in het huis waarin vroeger de Franse filosoof René Descartes gewoond heeft, bij het Slot van Egmond. Of dat zo is kan betwijfeld worden, aangezien onze amateur-historicus, wijlen Jan Lute, een andere plek aanwees, even ten westen van de slotkapel, waarop later een bouwsel verrees, waarop nu de naam van René Descartes prijkt. Het is in gebruik bij de Stichting Restauratie Slotkapel.

Ook zegt Pesch dat het Museum van Hoorn en het kunstkabinet van het Rijksmuseum te Amsterdam een aantal tekeningen van deze kunstenaar in bezit hebben. Het is de Duitse vriendenkring van Erwin Bowien ook bekend dat hij van de gemeente Hoorn opdracht kreeg alle kinderen te portretteren die geboren waren op de dag dat kroonprinses Beatrix het levenslicht zag. Ook de gemeente Egmond Binnen gaf hem een soortgelijke opdracht.

Eerder zegt Pesch dat de periode Holland een hoogtepunt is geweest van Bowiens werkzame leven, een periode die nog niet voldoende onderzocht is, omdat het beeldbezit in heel Nederland verspreid raakte,

waardoor de opsporing ervan moeilijk, zo niet onmogelijk is.

Misschien is het ooit mogelijk om hier in Egmond eens een speciale tentoonstelling aan hem te wijden. Want deze Duitse kunstenaar had Egmond en zijn inwoners lief. En nog steeds denkt men met veel sympathie terug aan deze man, die eens Egmonder was met de Egmonders.

Martinus Antonius van der Lam, 1938 Erwin Bowien
(© Dr Haroun Ayeche)

Gerardus, 1937 Erwin Bowien, (© Dr Haroun Ayeche)

Bernardus Glorie, 1938 Erwin Bowien, (© Dr Haroun Ayeche)

Weerzin tegen de Nazis gewekt

vertaling uit het Duits

NOORDHOLLAND

Uit dankbaarheid voor de gastvrijheid van de familie Hemelrijk schonk Erwin Bowien vele tekeningen en schilderijen.

De villa aan de Eeuwigelaan in Noordholland, die Bergen Binnen met Bergen aan Zee verbindt heeft vele bewoners geteld. Maar nog altijd doemt het gewichtige vakwerkhuis, dat 'De Spa' heet, met zijn erkers tussen de hoge bomen en beschermende struiken, op. Het is één van de oudste en imposantste gebouwen, die aan deze laan staan.

Elke vrijdag was Erwin Bowien daar, in de jaren 1930, te gast totdat de Nationaalsocialisten Nederland bezetten. De directeur van het Alkmaars Murmellius Gymnasium, Dr. Jaap Hemelrijk (1888-1973), hield met zijn vrouw Dit open huis, er kwamen vele kunstenaars, die ook ondersteund werden als dat nodig was.

Vrijdag was het baddag: er werd gebaad in een grote doorloop verwarming, die met kolen gestookt en verwarmd werd.

"Eerst mochten de gasten baden", herinnert Dineke Hemelrijk zich. "Daarna volgde de hele familie." De getuige uit die tijd woont nu in Alkmaar waar zij uit het raam van haar woonkamer uitkijkt op een kanaal. Dineke Hemelrijk was nog een kind als Bowien haar portretteerde. Steeds klonk het "blijf alsjeblieft staan", herinnert zij zich. Haar kinderen hebben thuis een olieverf schilderij hangen. Het toont de Slotruïne, die Bowien vanuit zijn woning in Egmond aan de Hoef kon zien.

Van daar uit ging hij met zijn fiets in de winter door wind en weer vaak via de voetpaden over sneeuw en ijsbergen. Met de fiets heeft men tegenwoordig, over fraaie fietspaden, zo'n half uur nodig.

Hij had heel vaak over de oorlog verteld en al vroeg voor Hitler gewaarschuwd

Ook Jaap Hemelrijk, de jongste loot van de familie herinnert zich het contact met Erwin Bowien. Hij bezit veel tekeningen die de kunstenaar heeft gemaakt. "Bowien kon heel vrolijk en gezellig zijn", vertelde hij. "Maar hij had ook veel over de oorlog verteld en al snel voor Hitler gewaarschuwd". In het begin maakten de Hollanders zich nog niet druk over hem". Dineke Hemelrijk en andere vrouwen dienden in de oorlog als koerier.

De schooldirecteur Jaap Hemelrijk was Jood. In het bijzonder zijn vrouw Dit kon het absoluut niet begrijpen toen Erwin Bowien zich in 1940 verontschuldigde dat hij niet meer kon komen. Er deden zich geruchten de ronde dat hij met de Nazis onder één hoedje speelde. Bowien had het daadwerkelijk met hun te doen: Hij moest het geloofwaardig maken dat hij te vertrouwen was, terwijl hij een vertwijfelde hollandse moeder beloofd had zich voor haar zoon, die als gijzelaar gevangen was genomen, in te zetten. Bowien lukte het zijn vrijlating te bewerkstelligen.

In *'Das schöne spiel zwischen Geist und Welt'*, vertelt Bowien dat de familie Hemelrijk hem liefdevol had opgenomen. Als hij de beide zonen van de familie Heinen op bezoek had, nam hij hen op vrijdag mee naar de Eeuwigelaan.

(bron: *'Das schöne Spiel zwischen Geist und Welt'* van Erwin Bowien: *"Uit de dagboeken van een rector"* van Dr. Jaap Hemelrijk.

Dit Hemelrijk, Erwin Bowin 1939 (col. familie Hemelrijk)

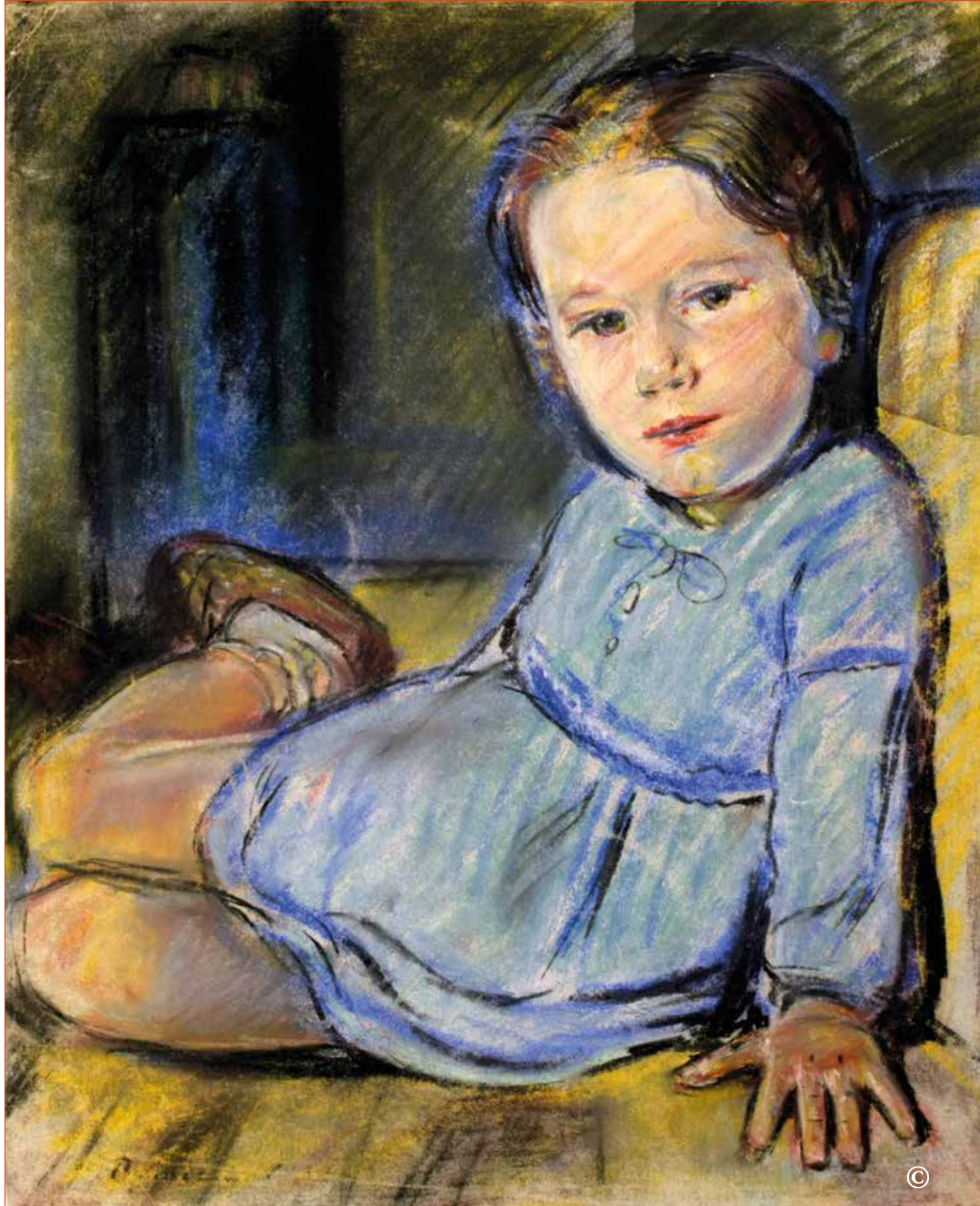
Jaap sr. en Jaap jr. Hemelrijk, Erwin Bowin 1940 (col. familie Hemelrijk)

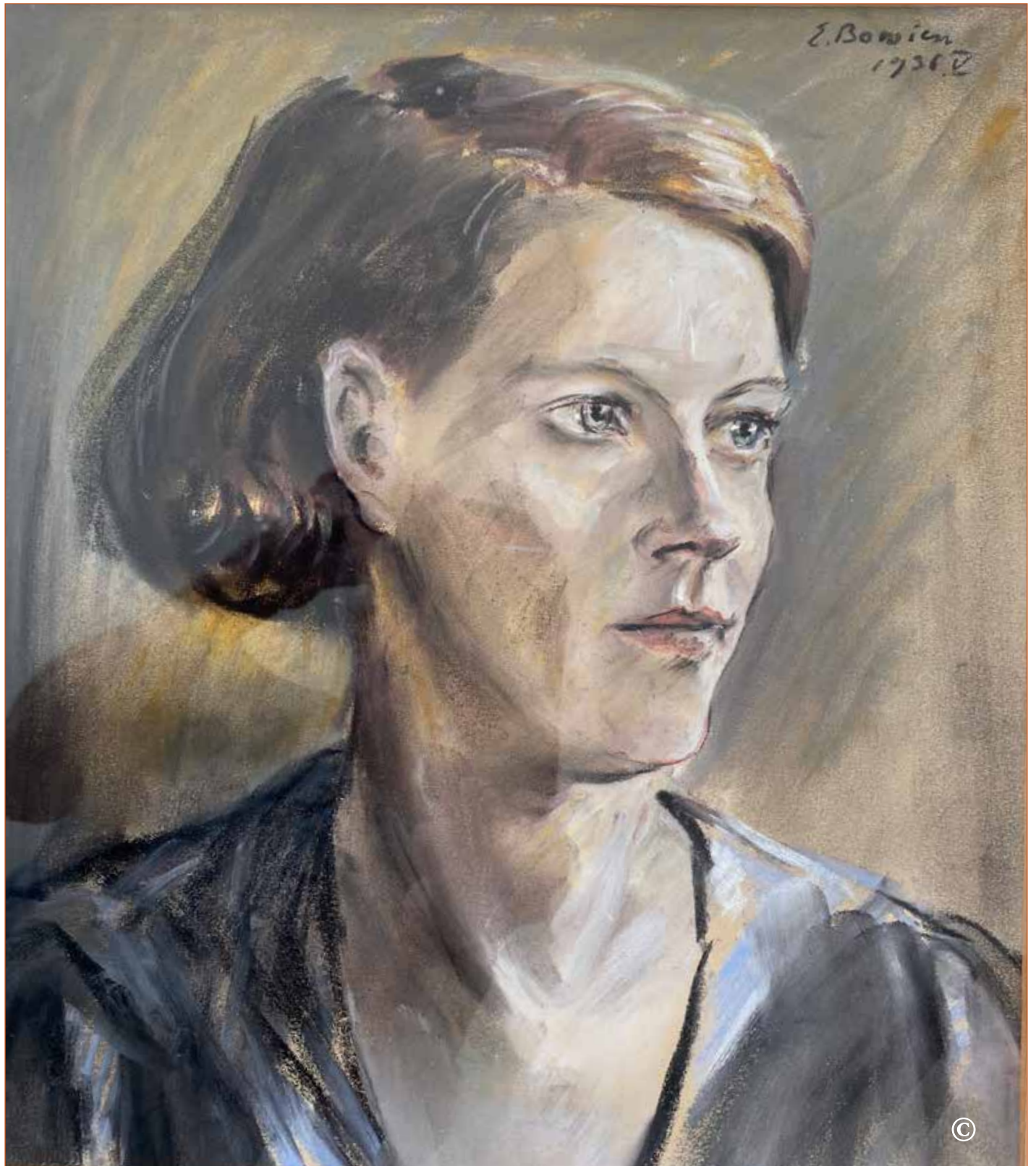
v.l.n.r.: Max van Dam, Dirk de Jong, Harry Kuijten en Jaap Hemelrijk, achter het gordijn Erwin Bowien, tekening Erwin Bowien (col. familie Hemelrijk)

*'De Spa' domicilie van de familie Hemelrijk
aan de Eeuwigelaan te Bergen*

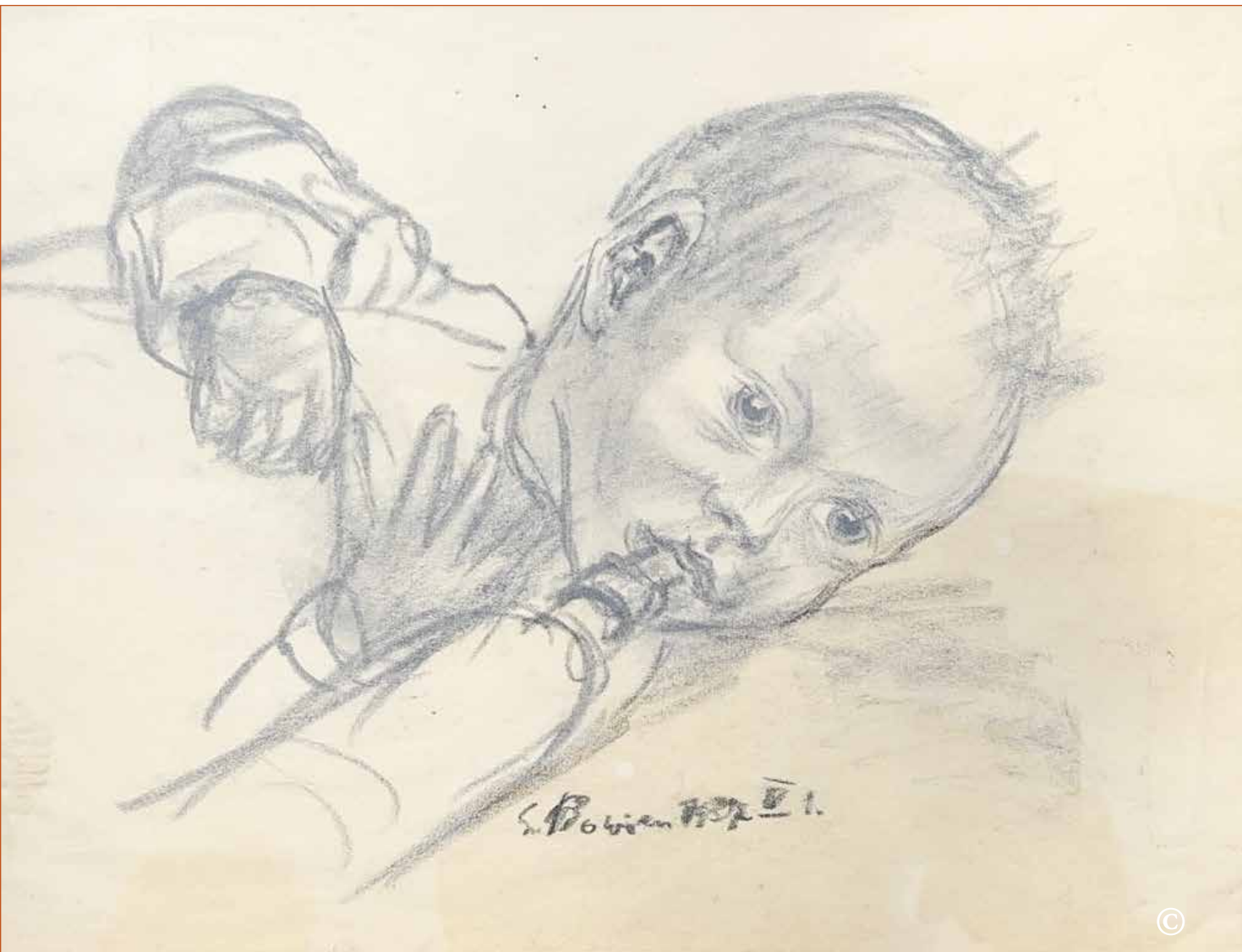
familie Leysen

Maria Cornelia (Marie) Leysen de Leeuw, dochter van Johannes de Leeuw en Heiltje Verkroost, Erwin Bowien 1936 (col. familie Leysen)

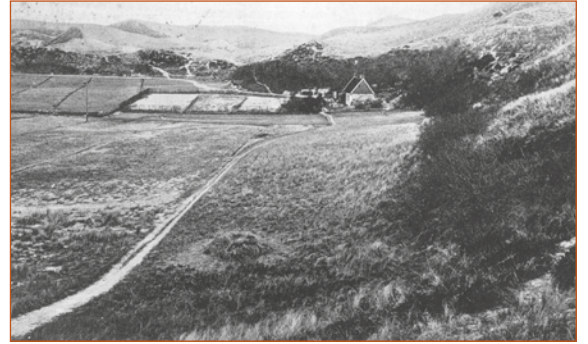

Frans Johan(Frans)
Leysen, zoon van J.J.A.
Leysen en M.C.
Leysen-de Leeuw,
Erwin Bowien 1936
(col. familie Leysen)

*Johannes Alphons (Hans) Leysen, zoon van J.J.A. Leysen en M.C. Leysen-de Leeuw, Erwin Bowien 1937
(col. familie Leysen)*

afbeeldingen in Schoorl

Hargergat

het Hargergat, Erwin Bowien 1941 (© Dr Haroun Ayeche)

het Hargergat, Bowien 1938 (col. familie Leysen)

Schoorlse korenmolen, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayech)

de Schoorlse korenmolen, Erwin Bowien 1933, eigenaar onbekend

de Hondsbossche zeewering met links de Putten te Camperduin, Erwin Bowien 1933, eigenaar onbekend

afbeeldingen in Schoorldam

aankomst van de Alkmaarse schoolkinderen met Alkmaarpakket voor het notarishuis in Schoorldam, rechts het bruggetje voor de scheepswerf van Kuiper, Erwin Bowien (col. Ina Lauerman)

aankomst van de Alkmaarse schoolkinderen met Alkmaarpakket voor het notarishuis in Schoorldam, rechts het bruggetje voor de scheepswerf van Kuiper, Erwin Bowien (col. familie Leysen)

links de boerderij hoek Sluisweg en Kanaalweg, rechts 'café De Band', notaris huis en op de achtergrond de steenfabriek, tegeltableau Erwin Bowien (col. Anne Klompstra)

achterzijde tableau met opdracht 'voor Ina'

afbeeldingen in de kerk

interieur in het kerkje van Groet met dominee Boeke, Erwin Bowien , 1933 (col. NH Kerk van Schoorl)

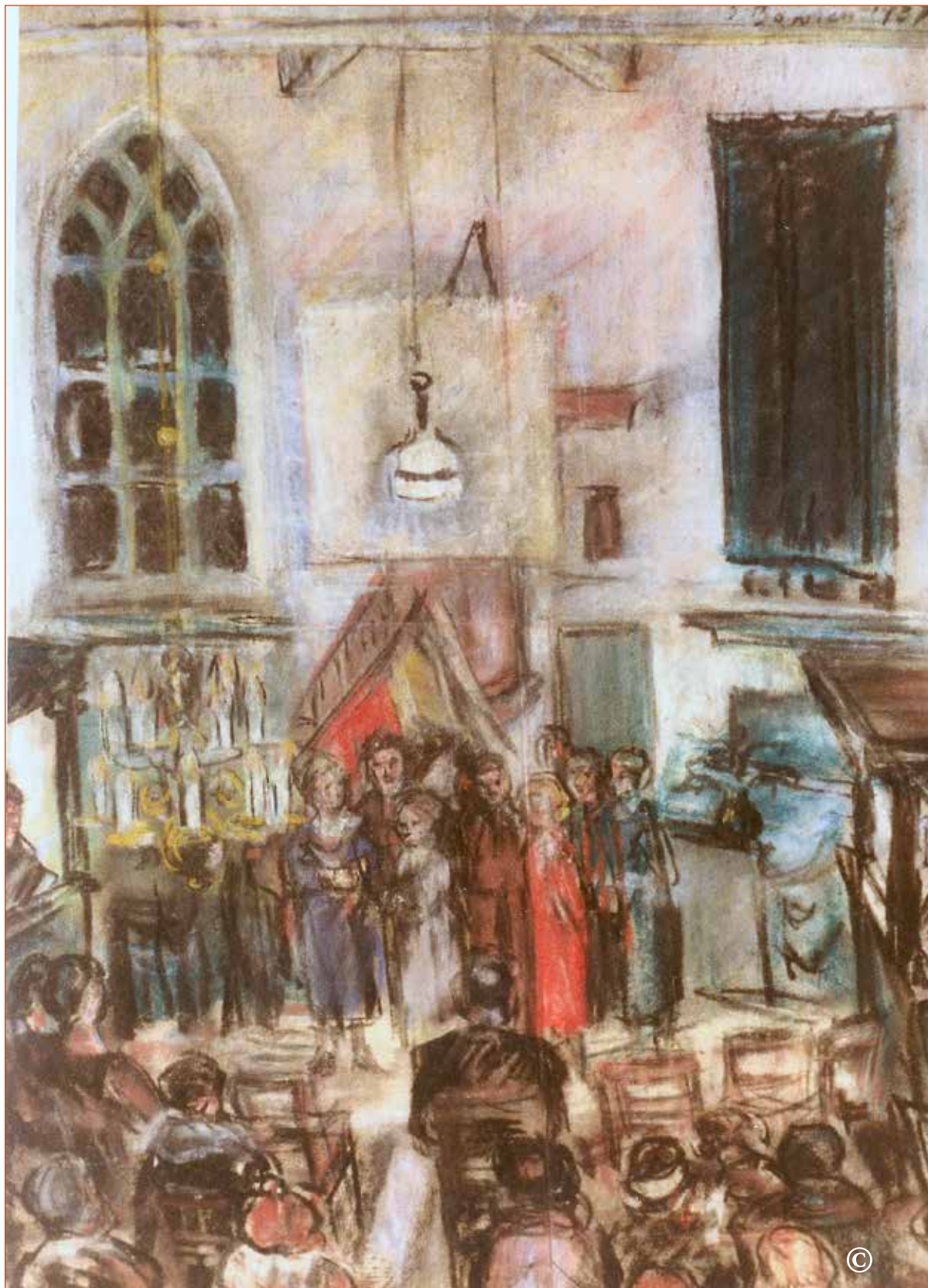
*interieur in het kerkje
van Schoorl, Erwin
Bowien , 1933 (col. NH
Kerk van Schoorl)*

©

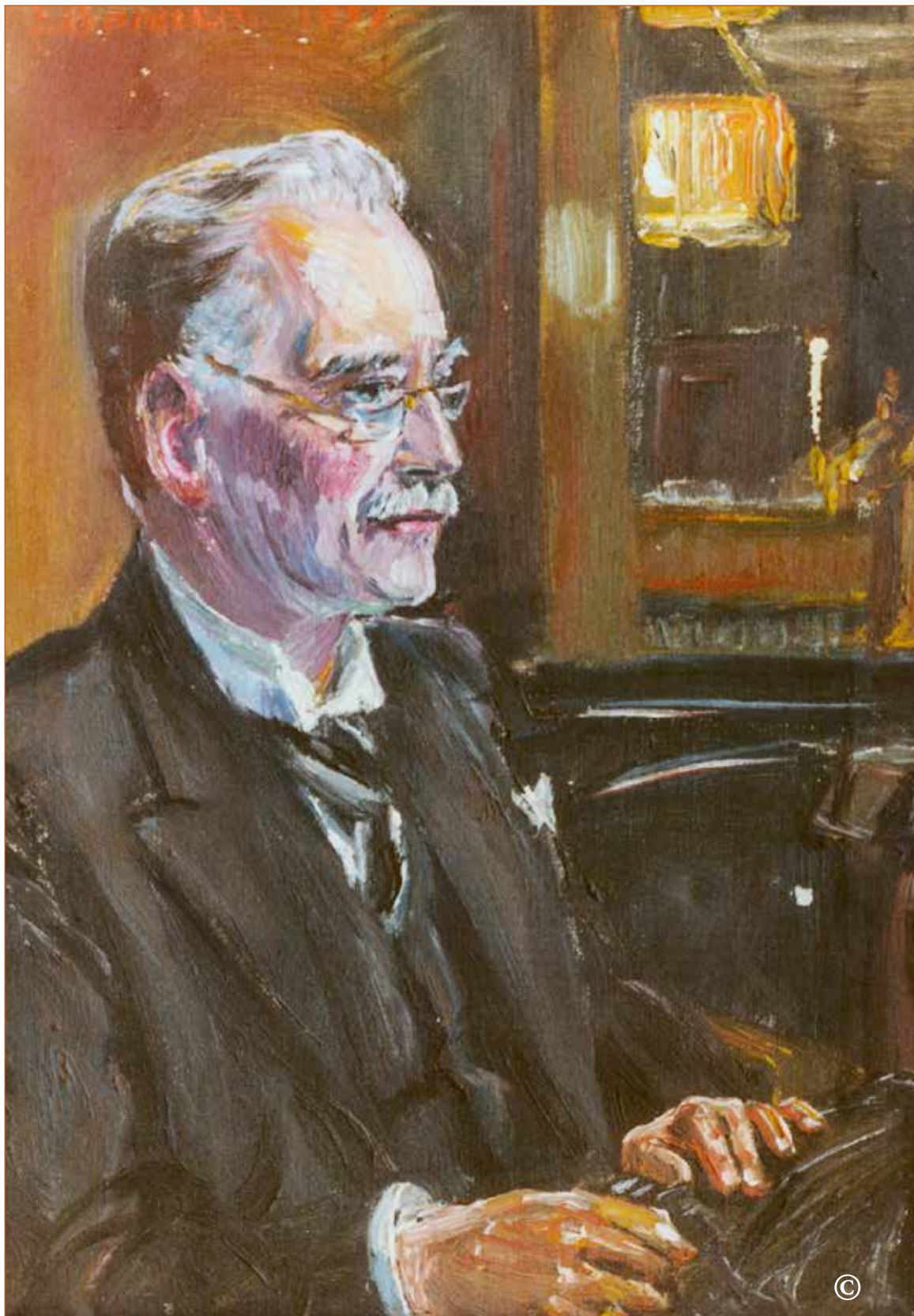

*voorstudie van het interieur
in het kerkje van Schoorl,
Erwin Bowien , 1933 (©
Bettina-Ayech Foundation)*

©

*interieur in het kerkje
van Schoorl, Erwin Bo-
wien, (col. NH Kerk van
Schoorl)*

*dominee Boeke,
Erwin Bowien
(col. NH Kerk
Schoorl)*

de duinen van Schoorl

Julianalaan in de duinen van Schoorl, Erwin Bowien 1935 (col. familie Leysen)

Torenpad in de duinen van Schoorl, Erwin Bowien 1937 (col. familie Leysen)

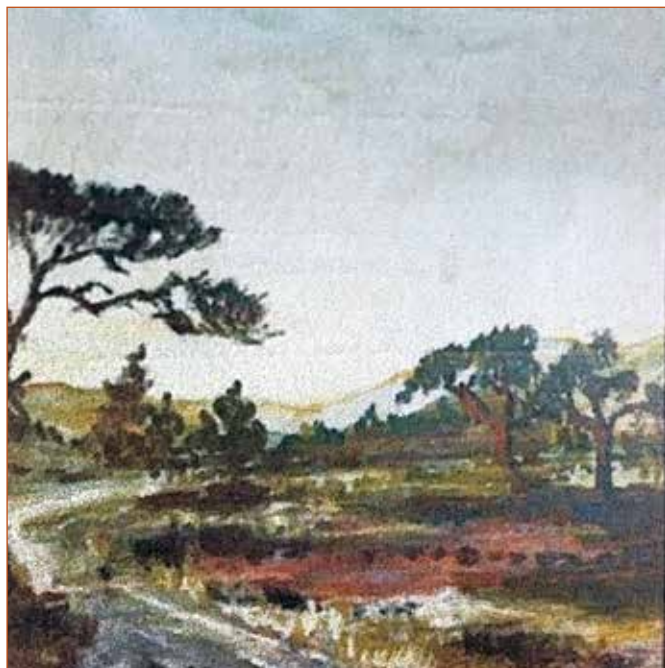
Torenpad in de Schoorlse duinen, Erwin Bowien 1933

duinen van Schoorl, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayech)

In het jaar 2013 bood mevrouw J. Hoogerwerf-Folmes een serie van acht schilderijen aan, aan de Historische Vereniging van Bergen en de hier aanwezige musea aan. Zij hadden helaas geen belangstelling voor het werk van Erwin Bowien zodat mevrouw Hoogerwerf besloot om de schilderijen aan het Leger des Heils te schenken. Waar deze schilderijen verder zijn gebleven heb ik tot nu toe helaas niet kunnen achterhalen. We moeten het daardoor doen met de hierna afgedrukte slechte copieën.

Zie ook de pagina's 47 en 61.

Julianalaan in de duinen van Schoorl, Erwin Bowien

duintop achter de RK kerk van Catrijp, Erwin Bowien

Pirolavlake, zandmennerij, Erwin Bowien

De Ijsbeer in de duinen van Schoorl, Erwin Bowien

Schoorlse duinen, Erwin Bowien

Schoorlse duinen, Erwin Bowien

het strand van Schoorl

strand, Hondsbosche Zeewering en restant van 'De Prince George' bij Camperduin, Erwin Bowien

Gestrande Engelsche Kruiser te Camperduin.

strand bij Schoorl aan Zee, Erwin Bowien

kust bij Schoorl aan Zee, Erwin Bowien 1935 (© Dr Haroun Ayeche)

Bergen

Zwarte schuur en Oude Hof, Erwin Bowien, 1938 (© Dr Haroun Ayeche)

Bergermeer met gezicht op Alkmaar, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayeche)

*familie Hemelrijk aan de Eeuwigelaan, Erwin Bowien
(col. familie Hemelrijk)*

*Jaap sr. en Jaap jr. Hemelrijk, Erwin Bowien
(col. familie Hemelrijk)*

*bos bij 'Duinvermaak' te Bergen, Erwin Bowien
(J. Hoogerwerf-Folmes)*

Bergen, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayech)

Egmond

©
*duinen in de omgeving van Egmond,
Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayeche)*

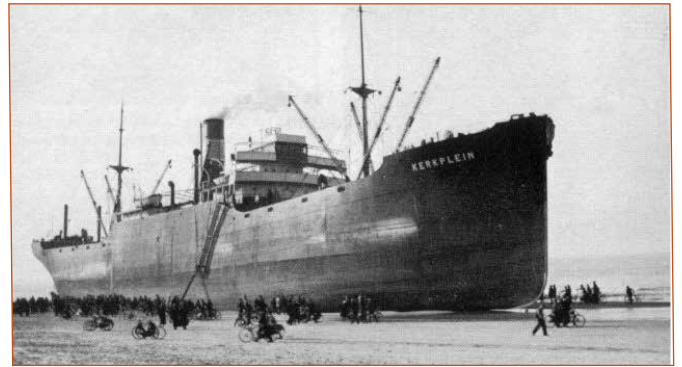

©
duinlandschap Egmond, Erwin Bowien (col. Museum Egmond)

aan de rand van de duinen, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayech)

het strand van Egmond aan Zee

1935 stranding van 'De Kerkplein' te Egmond aan Zee, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayech)

strand Egmond aan Zee, Erwin Bowien 1937

strand Egmond, Erwin Bowien 1937

strand Egmond aan Zee, Erwin Bowien 1937 (© Dr Haroun Ayeche)

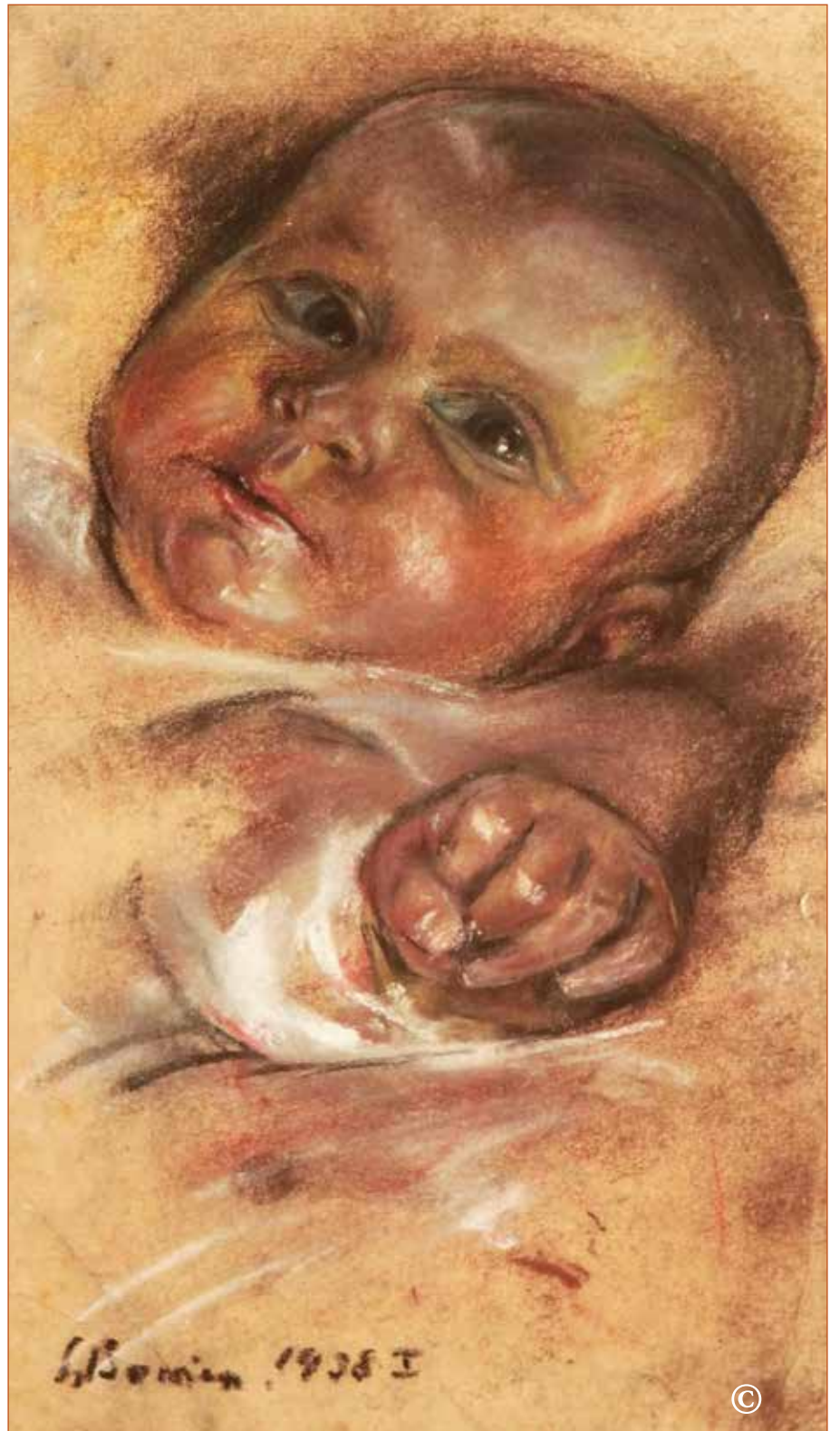
strand Egmond, Erwin Bowien 1937 (© Dr Haroun Ayeche)

drie van de geportteerde Egmondse
pasgeboren kinderen na de geboorte
van prinses Beatrix,
Erwin Bowien 1938
(© Dr Haroun Ayech)

*Egmondse kinderen,
Erwin Bowien 1938
(© Dr Haroun Ayech)*

*één van de geportteerde Egmondse
pasgeboren kinderen na de geboor-
te van prinses Beatrix,
Erwin Bowien 1938*

kinderen uit Egmond

(© Dr Haroun Ayeche)

Egmond met op de achtergrond de schelpenoven en de Grote Kerk van Alkmaar, Erwin Bowien 1939

*tuintje van de dominee van
Egmond, Erwin Bowien,
(J. Hoogerwerf-Folmes)*

*interieur van de Slotkapel
in Egmond aan de Hoef,
Erwin Bowien*

Egmond aan de Hoef polder met Wimmenummer molen en Philisteinse molen, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayeche)

Egmond aan de Hoef met links het kerkje bij het Slot, Erwin Bowien (© Dr Haroun Ayeche)

Egmond met op de achtergrond Alkmaar, Erwin Bowien 1938 (© Dr Haroun Ayeche)

Egmond met op de achtergrond Heiloo, Erwin Bowien 1938 (© Dr Haroun Ayech)

velden omgeving Egmond, Erwin Bowien 1936 (© Dr Haroun Ayeche)

Alkmaar

*Alkmaar, Langestraat
met Raadhuis en Gro-
te Kerk, Erwin Bowien
(© Dr Haroun Ayeche)*

*Jan Zwart en registrant Bram Bruin achter het orgel van de
Grote Kerk te Alkmaar, Erwin Bowien*

Hoorn

haven van Hoorn, Erwin Bowien

varkensmarkt in Hoorn, Erwin Bowien 1932

Achterland

Erwin Bowien 1934 (© Dr Haroun Ayech)

Weswtfriese Omringdijk richting Schagen, Erwin Bowien, 1933 (© Dr Haroun Ayech)

Grote Sloop Zijpe, Erwin Bowien, 1933 (© Dr Haroun Ayech)

Zandvoort

Zandvoort, Erwin Bowien, 1937 (© Dr Haroun Ayech)

©